

MILLIY HARAKATLI O‘YINLARNING O‘QUVCHI-YOSHLAR JISMONIY
VA IJTIMOIIY RIVOJLANISHIDAGI PEDAGOGIK AHAMIYATI

Maxmutaliyev Adxamjon Meliboyevich

Farg‘ona davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada milliy harakatli o‘yinlarning o‘quvchi-yoshlar jismoniy rivojlanishi, harakat faolligi, ijtimoiy moslashuvi hamda ma’naviy-axloqiy tarbiyasidagi o‘rni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda milliy o‘yinlarning jismoniy sifatlarni rivojlantirishdagi samaradorligi, ularni jismoniy tarbiya mashg‘ulotlariga integratsiya qilish masalalari yoritilgan. Shuningdek, milliy o‘yinlarning zamonaviy ta’lim tizimida qo‘llanilishi va pedagogik imkoniyatlari asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: milliy harakatli o‘yinlar, jismoniy tarbiya, harakat faolligi, pedagogik tarbiya, o‘quvchi-yoshlar.

KIRISH

Bugungi kunda o‘quvchi-yoshlarning jismoniy faolligi pasayib borayotgani, harakatsiz turmush tarzining keng tarqalishi sog‘lom avlodni shakllantirishda muhim muammo bo‘lib qolmoqda. Ushbu muammoni hal etishda milliy harakatli o‘yinlar muhim pedagogik vosita sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Milliy o‘yinlar xalqning ko‘p asrlik hayot tajribasi, urf-odatlar va madaniy qadriyatlari asosida shakllangan bo‘lib, ular nafaqat jismoniy rivojlanish, balki ma’naviy-axloqiy tarbiyada ham samarali hisoblanadi.

Milliy harakatli o‘yinlar orqali o‘quvchilarda tezkorlik, chaqqonlik, chidamlilik, kuch va muvofiqlik kabi jismoniy sifatlar rivojlanadi. Shu bilan birga, jamoada ishlash, intizom, halollik, raqobatbardoshlik va do‘stona munosabatlar shakllanadi.

Milliy harakatli o‘yinlarning nazariy asoslari

Milliy harakatli o‘yinlar pedagogika va jismoniy tarbiya nazariyasida muhim o‘rin tutadi. Ular tabiiy harakatlarga asoslangan bo‘lib, bolaning yosh xususiyatlariga mos ravishda tanlanadi. Ushbu o‘yinlar mashg‘ulot jarayonida o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi va darslarning samaradorligini ta’minlaydi.

Nazariy jihatdan milliy o‘yinlar quyidagi xususiyatlarga ega:

- harakatlarning tabiiyligi;
- jismoniy yuklamaning me’yoriyligi;
- psixologik erkinlik;
- ijtimoiy faollikni oshirishi.

Milliy harakatli o‘yinlar an’anaviy mashqlarga nisbatan kamroq majburiylikni talab qiladi va o‘yin shaklida tashkil etilishi tufayli o‘quvchilar tomonidan ijobiy qabul qilinadi.

Milliy harakatli o‘yinlarning jismoniy rivojlanishga ta’siri

Milliy harakatli o‘yinlar orqali o‘quvchilarda asosiy jismoniy sifatlar kompleks tarzda rivojlanadi. Masalan, “Arqon tortish”, “Oq terakmi, ko‘k terak”, “Chillak” kabi o‘yinlar mushaklar kuchini va chidamlilikni oshiradi. “Quvlashmachoq” va “Kim chaqqon” turidagi o‘yinlar esa tezkorlik va chaqqonlikni rivojlantiradi.

Ushbu o‘yinlar:

- yurak-qon tomir tizimini mustahkamlaydi;
- nafas olish tizimini faollashtiradi;
- umumiy jismoniy tayyorgarlik darajasini oshiradi.

Shuningdek, milliy o‘yinlar harakat koordinatsiyasini yaxshilab, jarohatlanish xavfini kamaytiradi.

Milliy harakatli o‘yinlarning ijtimoiy va ma’naviy ahamiyati

Milliy harakatli o‘yinlar ijtimoiy tarbiya vositasi sifatida ham muhimdir. O‘yin jarayonida o‘quvchilar o‘zaro muloqot qiladi, jamoa qoidalariga rioya qilishni o‘rganadi. Bu esa ularning ijtimoiy moslashuvini osonlashtiradi.

Milliy o‘yinlar orqali quyidagi sifatlar shakllanadi:

- jamoaviylik va hamkorlik;
- mas’uliyat va intizom;
- o‘zaro hurmat va do‘stlik;
- milliy qadriyatlarga hurmat.

Shuningdek, milliy o‘yinlar yosh avlodda vatanparvarlik tuyg‘usini kuchaytirib, milliy o‘zlikni anglashga xizmat qiladi.

Jismoniy tarbiya darslarida milliy o‘yinlardan foydalanish metodikasi

Milliy harakatli o‘yinlarni jismoniy tarbiya darslariga integratsiya qilish metodik jihatdan to‘g‘ri rejalashtirilishi lozim. O‘yinlar darsning maqsadiga, o‘quvchilarning yoshiga va jismoniy tayyorgarligiga mos bo‘lishi kerak.

Metodik tavsiyalar:

- o‘yinlar darsning asosiy qismiga moslashtiriladi;
- yuklama bosqichma-bosqich oshiriladi;
- xavfsizlik qoidalariga qat’iy rioya qilinadi;
- har bir o‘yin tarbiyaviy maqsadga yo‘naltiriladi.

Milliy o‘yinlar darsning kirish, asosiy va yakunlovchi qismlarida samarali qo‘llanilishi mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, milliy harakatli o‘yinlar o‘quvchi-yoshlarning jismoniy, ijtimoiy va ma’naviy rivojlanishida muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Ular jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarining samaradorligini oshirib, sog‘lom turmush tarzini shakllantirishga xizmat qiladi. Milliy o‘yinlarni ta’lim jarayoniga keng joriy etish yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Tuxtanazarov, I. U., & Maxmutaliyev, A. M. (2020). SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL PROBLEMS OF WRESTLING DEVELOPMENT. Theoretical & Applied Science, (1), 781-785.

2. Tuxtanzarov, I. U., & Maxmutaliev, A. M. (2020). Socio-Pedagogical Function Of Sport In The Spiritual Perfection Of Youth. Scientific Bulletin of Namangan State University, 2(1), 367-372.
3. Adxamjon, M., & Jaxongir, M. (2022). TAYANIB SAKRASH MASHQLARINI O'RGATISH METODIKASI. Conferencea, 152-165.
4. Yuldashov, I., Parpiev, O., Makhmutaliev, A., Tukhtanzarov, I., & Umaralievich, K. U. (2021). Pedagogical bases of formation of physical culture and social culture in Youth. Asian Journal of Multidimensional Research, 10(11), 54-58.
5. Ummataliyevich, T. X. I. (2024). YOSH FUTBOLCHILARNI TAYYORLASHNING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARINI TASHKILIIY SHAKLLARI. PEDAGOG, 7(3), 647-650.
6. Yuldashov, I., Umaralievich, K. U., Goynazarov, G., & Abdurakhmonov, S. (2021). Innovative development strategy in the field of sports and the basics of its organization. Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities, 11(11), 48-53.
7. Parpiev, O. (2022). Means of sports activities and methods. Asian Journal of Multidimensional Research, 11(2), 112-117
8. Islomov X. Milliy o'yinlar va jismoniy tarbiya. – T.: Ma'naviyat, 2015.
9. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. “Sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish konsepsiyasi”, 2021.
10. Qodirov R., Murodov S. Sport pedagogikasi asoslari. – Samarqand, 2019.
11. pedagog.uz – O'zbekiston ta'lim portali
12. sport.edu.uz – O'zbekiston Jismoniy tarbiya va sport universiteti sayti
13. Xalq og'zaki ijodiga oid materiallar to'plami, 2022.